

SERT GÜÇ VE DİPLOMASİ AÇMAZINDA İYİ PARTİ'NİN ORTADOĞU POLİTİKASI

DR. TAMER KAŞIKCI

Akademisyen ESOĞÜ

“

2002 yılında iktidara geldiği dönemde AK Parti, uzun yıllardır Türkiye'nin dış politikasına yön veren geleneksel eğilimi, uluslararası sistemde yaşananlara uzak kalmakla eleştirip, bu pasif anlayış yerine hem bölgesinde hem de tüm dünyada yaşanan olaylara kayıtsız kalmayan ve doğrudan müdahil olan proaktif bir dış politika anlayışı geliştirmiştir.

”

Türk siyasal hayatında güçlü gelenek olan sağ hareketin içerisinde siyaset hayatlarını devam ettirmekte olan Meral Akşener ve ekibi tarafından kurulan İYİ Parti, aldığı toplumsal destekle güçlü bir aktör hâline gelmiştir. Bununla birlikte Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Adalet ve Kalkınma Partisi (AK

Parti), gibi güçlü ve köklü partiler karşısında görece yeni oluşum olan İYİ Parti'nin bu konumunu koruyarak politik arenanın daimî bir üyesi olup olmayacağını ülkenin iç ve dış sorunlarına yönelik geliştireceği politikalar belirleyecektir. Bu bağlamda bu yazıda, İYİ Parti'nin nasıl dış politika anlayışı geliştirdiği sorusu cevaplanmaya çalışılacaktır. Bu kapsamda, öncelikle İYİ Parti'nin temkinli dış politika anlayışı önerdiği iddiası savunulacaktır. Daha sonra bu temkinli dış politika anlayışının Ortadoğu bölgesindeki önemli sorunlara nasıl uygulanacağı irdelenecektir.

DİPLOMASİYE DAYALI DIŞ POLİTİKA ANLAYIŞI

Bilindiği üzere, 2002 yılında iktidara geldiği dönemde AK Parti, uzun yıllardır Türkiye'nin dış politikasına yön veren geleneksel eğilimi, uluslararası sistemde yaşananlara uzak kalmakla eleştirip, bu pasif anlayış yerine hem bölgesinde hem de tüm dünyada yaşanan olaylara kayıtsız kalmayan ve doğrudan müdahil olan proaktif bir dış politika anlayışı geliştirmiştir.

Bu proaktif dış politikayı eleştiren İYİ Parti, parti programında cumhuriyetin ilk dönemlerinden beri ortaya konan geleneksel dış politika anlayışına geri dönüş yapılması

gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Bu kapsamda İYİ Parti'nin, "Büyük Atatürk'ün 'Yurtta Sulh, Cihanda Sulh' düsturu temelinde uluslararası hukuku esas alan, caydırıcı, dengeli,

barışçı, etkin, akıllı, kararlı, saygın, güvenilir, istikrarlı, gerçekçi, sadece sorunların çözümünü değil krizlerin önlenmesini de hedefleyen, sonuç odaklı ve çok yönlü bir dış politika"

izleyeceği ifade edilmektedir. Gerek parti programı gerekse de önde gelen parti yöneticilerinin söylemi birlikte değerlendirildiğinde, partinin izleyeceği dış politikanın

odak noktasını ülkenin hem bölgesel hem de küresel aktörlerle bozulan ilişkilerini tamir etme çabası oluşturmaktadır.

İYİ Parti yöneticileri, ABD'nin terörist oluşumlara verdiği destek ve bu oluşumların devletleşmeye doğru ilerleyen bir sürece girmesi konusunda mevcut hükümetin endişelerini paylaşmakta ve bu nedenle PYD/PKK terör oluşumlarını silahlandıran ABD yönetimlerine yönelik iktidarın eleştirilerini desteklemektedir.

Bu bağlamda Türkiye'nin Amerika Birleşik Devletleri (ABD), diğer Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü ülkeleri ve Avrupa Birliği ile olan karşılıklı ilişkilerindeki sorunların çözümüne öncelik verilerek hem ülkenin dış politika eğiliminin yeniden "Batı"ya döndürülmesi hem de ülkenin uluslararası sistemdeki konumunun etkinleştirileceği vurgulanmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin sorun yaşamakta olduğu bölge aktörleriyle problemleri diplomatik yollarla çözülerek ülkenin dış politikasında dönüşüm süreci önerilmektedir. İYİ Parti'nin önerdiği bu diplomasi odaklı dış politika anlayışı, teorik olarak diğer devletlerle ilişkilerin geliştirilmesinde ve ülkenin iç sorunlarına daha fazla odaklanmasına imkân sağlayacak gibi görünse de uluslararası sistemde son yıllarda ortaya çıkan önemli bölgesel ve küresel meselelerin gösterdiği gibi pratikte uygulanmasının bazı açmazları söz konusudur. Zira Rusya'nın Ukrayna saldırısı karşısında İYİ Parti Lideri

Meral Akşener'in bizzat kendisi Türkiye'nin Rusya'ya yönelik temkinli duruşunu eleştirmiş ve Türkiye'nin açık ve net bir şekilde Rusya karşıtı bir tavırla "taraf" olması gerektiğini ifade etmiştir. Bu durum İYİ Parti'nin temkinli ve diplomasiye dayalı dış politika anlayışıyla çelişmektedir.

SURİYE MESELESİNDE DİPLOMASİ MERKEZLİ POLİTİKA

Bu diplomasiye dayalı genel dış politika anlayışının odak noktasını ise Ortadoğu sorunları oluşturmaktadır. Bu kapsamda İYİ Partili yöneticilerin en çok üzerinde durdukları konu ise Suriye meselesidir. Suriye'de yaşanan iç savaş karşısında İYİ Partili yöneticiler, Suriye'nin egemenlik haklarına saygı duyulması ve ülkenin iç işlerine müdahil olunmaması görüşünü savunmaktadır. Bu bağlamda partiye göre Suriye yönetiminde kimin olduğu fark etmeksizin Suriye hükümetiyle diplomatik ilişkiler yeniden tesis edilmelidir. Dahası, mevcut AK Parti hükümetinin Esad yönetimiyle diyalog kurma konusundaki isteksizliği karşısında, İYİ Parti lideri Akşener'in gerekli

izinler alındığı takdirde Suriye'ye gitme ve Esad ile görüşme niyetinin olduğu da ifade edilmektedir. Hatta Akşener AK Parti iktidarına yaptığı bir çağrıda, devletin görevlendirmesi durumunda Türkiye adına Suriye lideri Beşar Esad ile görüşmeleri yürütebileceğini de dile getirmiştir. Hükümet içerisinde resmî görevi olmamasına rağmen, İYİ Parti liderinin Türkiye-Suriye ilişkilerinde diyalog sürecini başlatma gayesi, İYİ Parti'nin dış politikada diplomasi yöntemini benimsetme yönündeki vurgusuna işaret etmektedir.

İYİ Parti dış politika anlayışının Suriye meselesinde öne çıkardığı bir diğer sorun ise ülkenin kuzeyinde yer alan ve iç savaş döneminde kantonlar oluşturarak özerk yönetimler hâline gelmeye çalışan PKK/PYD terör gruplarıdır. İYİ Parti yöneticileri, ABD'nin bu terörist oluşumlara verdiği destek ve bu oluşumların devletleşmeye doğru ilerleyen bir sürece girmesi konusunda mevcut hükümetin endişelerini paylaşmakta ve bu nedenle PYD/PKK terör oluşumlarını silahlandıran ABD yönetimlerine yönelik iktidarın eleştirilerini

desteklemektedir. AK Parti iktidarının söz konusu oluşumların devletleşme sürecini sona erdirmek için Suriye topraklarında düzenlediği operasyonları bir zorunluluk olarak gören İYİ Parti yönetimi, öte yandan PKK/PYD meselesinin Suriye'nin iç işlerini ilgilendirdiğini de dikkat çekmektedir. Mevcut hükümetin doğrudan müdahale odaklı politikasına alternatif olarak İYİ Parti, Suriye yönetimiyle diyalog kurularak bu soruna yaklaşılmasını ve Suriye yönetiminin bu "iç meseleyi" çözmesinde ona destek olunmasını önermektedir.

Suriye ile ilişkili olarak İYİ Partili yöneticilerin öne çıkardığı bir diğer mesele ise iç savaş nedeniyle Türkiye'ye göç eden Suriyelilerdir. Son yıllarda, başta Suriyeliler olmak üzere Ortadoğu'nun farklı noktalarından Türkiye'ye gelen sığınmacıların sayısındaki artış, bu sığınmacıların içerisinde yaşadığı toplumla bütünleşmede yaşadığı sorunlar ve yine bunların geleceği hakkındaki belirsizlikler mülteci sorununu iç politikanın en önemli gündem maddelerinden biri hâline getirmiştir. İYİ Parti "Millî Göç Doktrini" isimli bir belgeyle sığınmacı meselesine yönelik nasıl bir politika izleneceğini açıkça beyan etmiştir. Buna göre, Türkiye'ye devam eden yabancı göçün önlenmesi için öncelikle sınır güvenliği sağlanmalı, ülkeye yasa dışı yollardan giriş engellenmeli, mevcut sığınmacıların tamamı en geç 2026 yılında ülke dışına çıkarılmalı ve yeni göç hareketlerinin oluşmaması için kaynak ülkelerle ilişkiler geliştirilmelidir. Dolayısıyla insanların göç etmelerine sebep olan sosyal ve ekonomik sorunlar kaynağında çözülmeye çalışılarak ve uluslararası

iş birlikleri oluşturulmalıdır. Dolayısıyla Suriyeli sığınmacılar tartışmasında İYİ Parti net şekilde sığınmacıların en kısa sürede ülkelerine geri dönmelerine yönelik politika önermektedir. Bu politikanın önünü açabilmek içinse yine Suriye hükümetiyle müzakere yolu önerilmektedir.

DOĞU AKDENİZ REKABETİNDE SERT GÜÇE DAYALI POLİTİKA

Suriye meselesinin ardından İYİ Partili yöneticilerin dış politika konusunda ağırlık verdikleri diğer sorun ise Doğu Akdeniz meselesidir. Hem adalar üzerinden bölgede Yunanistan'ın nüfuzunu artırması hem de bölgede yaşanan doğal gaz rekabeti nedeniyle bölgenin Türkiye'nin millî çıkarları açısından oldukça hassas bir alan hâline geldiğini düşünen İYİ Partili yöneticiler, Türkiye'nin bu bölgeye yönelik "Mavi Vatan" gibi güçlü bir politika oluşturması ve izlemesi gerektiğini savunmaktadır. Bu kapsamda İYİ Parti mevcut hükümetin bölgede izlediği politikaları desteklediğini de dile getirmektedir. Doğu Akdeniz meselesiyle yakından ilişkili olduğu için Libya'da yaşanan iç savaş da İYİ Parti'nin dış politika gündeminde yer bulmaktadır. Başlangıçta Türkiye'nin Libya'daki iç savaşta müdahil olması konusunda olumsuz bir tutum sergileyen İYİ Parti, 2020 yılında Türk Ordusunun Libya'da operasyon gerçekleştirmesine yönelik tezkereye mecliste hayır oyu vermiştir. Ancak ordunun Libya'daki operasyon süresini uzatmaya yönelik 2022 meclis oylamasında tezkereye destek veren İYİ Parti, Türkiye'nin Libya'daki varlığının Doğu Akdeniz rekabetinde elini

kuvvetlendirdiğini savunmaktadır. Dolayısıyla sahada yaşanan gelişmeler İYİ Parti'nin diplomasiden sert güce dayalı bir anlayışa geçiş yapmasını zorunlu kılmıştır.

Sonuç olarak İYİ Parti, genel anlamda daha temkinli ve diplomasie dayalı dış politika önerisinde bulunmaktadır. Bu temkinli dış politikanın odak noktasında ise özellikle Suriye krizinin yarattığı sosyal ve güvenlik sorunları temelinde Ortadoğu politikası bulunmaktadır. İYİ Parti hem PKK/PYD hem de Suriyeli sığınmacı sorunlarının Suriye'deki merkezî hükümetle diyalog kurularak çözümünü savunmaktadır. Ancak teoride makul görünen bu politik anlayışın sahadaki gerçekliklerle ne kadar uyduğu önemli soru işareti oluşturmaktadır. Zira iç savaşın galibi olarak görünen ve iktidarını pekiştiren Esad rejiminin, içlerinde muhaliflerin de bulunduğu Suriyeli sığınmacıları ülkeye yeniden kabul edip etmeyeceği, hangi koşullar altında bu sığınmacılara izin vereceği tartışmalı bir konudur. Bunun yanı sıra, PKK/PYD terör unsurları hakkında Türkiye'nin endişelerini genellikle göz ardı eden Esad'ın yeni dönemde bunlara karşı Türkiye ile hareket edip etmeyeceği de önemli bir sorundur. Tüm bunların, İYİ Parti'nin önerdiği temkinli dış politikanın kriz alanları hâline gelmesi mümkün görünmektedir. Nitekim Doğu Akdeniz ve Libya örneğinde de görüldüğü gibi İYİ Partili yöneticiler, bölge politikalarında artan rekabetin yarattığı krizlerin sadece diplomatik yollarla çözülemeyeceğini ve sert güç unsurlarının gerekirse kullanılabilmesinin farkındadır. ■